

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

HERTHA

TIDSKRIFT FÖR DEN SVENSKA
KVINNORÖRELSEN
UTGIVEN AV FREDRIKA BREMER-FÖRBUNDET
❧ REDAKTÖR: ELLEN KLEMAN ❧

ÅRGÅNG 2
HÄFTE 2
1915

Husvarna

Central Bobbin Symaskiner

utmärka sig genom utomordentligt lätt gång, mycket stor hastighet, korta nålar, stor hållbarhet mot slitning och stor spole. Arbeta därför alltid till ägarens belåtenhet.

*En svensk symaskin
bör finnas
i hvarje svenskt
hem.*

BIRGITTA- SKOLAN

börjar i Januari sin 10:de termin i klädsömnad, linnesöm, barnkläder, vitbroderi, knyppling, korgflätning m. m. Ny avdelning för konstvävnad. Anmälningar mottagas dagligen.

Prospekt på begäran.

Riks Norr 898
Allm. tel. 4148

Elisabeth M. Glantzberg
Beridarebangatan 17.

COLLAN=OLJAN,

världens förnämsta läderpreservativ, gör skodonen *absolut vattentäta* och *minst dubbelt varaktiga*. Finnes öfverallt å 0.75 och 1.25 per flaska.

**A.-B. COLLAN-OLJE-FABRIKEN,
T. OLSEN, Stockholm.**

A.-B. Nordiska Kompaniet.

Textilafdelningen Thyra Grafström, Stockholm.

Permanent utställning av färdiga och påbörjade arbeten samt material. Råd vid inredning av våningar m. m.

Undervisning

i Italiensk spets- och annan konstsöm.

Ständigt på lager därtill hörande material:

Svensk, Fransk och Bömisk Spetstråd. Rikhaltigt urval av Spetsmönster.

Ledig annonsplats!

HERTHA

ÅRGÅNG II

15 JANUARI 1915

HÄFTE 2

Fredrika Bremers världsfredsförbund.

I.

När Elizabeth Cady Stanton på den första internationella kvinnokongressen, i Washington 1888, i sitt stora kongresstal nämnde Fredrika Bremer bredvid Mary Wollstonecraft, madame de Staël och madame Roland, George Sand, Elizabeth Barrett Browning och George Eliot som en av de "frihets-sökande själar", vilka "långt tillbaka i tiden uttalat en längtan, som stod i samklang med vår", visste hon troligen icke — lika litet som de som lyssnade till henne —, att Fredrika Bremer redan ett tretal decennier tidigare varit fullt färdig med den världsfamnande tanke de själva samlats att diskutera och som ännu föreföll de flesta så ny och djärv. En världsallians av kvinnor till enhet i ett stort strävande och till strid mot okunnighet och orättfärdighet.

Och när de amerikanska kvinnorna sedan prisats som föregångerskorna med den väldiga tanken, vilken de omsatte i handling då de togo initiativet till bildandet av de stora världssammanslutningarna, Internationella Kvinnoförbundet, 1888, och Internationella Kvinnorösträttsalliansen, 1904, — samt

genom Frances Willard till Världens Kvinnors Kristna Nykterhetssällskap —, synes ingen ens här hemma veta eller påminna sig, att det var Fredrika Bremer som på 1850-talet skickade ut det första programmet för ett kvinnornas världsförbund. Förunderligt obemärkt har detta fått gå förbi. Ingenstädes finner man senare ett omnämnande av detta märkliga faktum.

Så ny, så oerhörd var också denna tanke för den tid den kom fram i, att den dog som en vilsen ton i den tomma rymden, utan genklang och utan svar. Så förtidig, att tiden icke förmådde anamma den.

För Fredrika Bremer stod den enkel och klar. Hennes seende ande hade ju framtidens mått. Hon förstod icke ens i vilken grad hennes tanke var djärvt förbluffande — idéns internationalism praktiskt verkande till världens tjänst, det som först senare skulle bli hävstången för vår tids största rörelser.

Vad hon däremot förstod och fullt klart ville, samtidigt med att hon för en stor idéns realiserande ville samla alla jordens kvinnor till ett förbund,

det var att genom kvinnornas sammanlutning i en gemensam strävan väcka till liv åt samhället de bundna och slumrande krafter kvinnorna representerade. Den tanken stod tidigt klar för henne. Redan 1843 skrev hon sitt upprop "Till Sverges kvinnor", som till det yttre hade karaktären av en uppmaning att arbeta för ett speciellt välgörande ändamål, räddningshem för barn, men som för henne hade sin egentliga betydelse i att hon tänkte sig detta som en väg att väcka den slumrande samfundsandans hos kvinnorna. Så väl formuleringen av uppropet som yttranden vid denna tid i enskilda brev vittna om hur starkt denna tanke sysselsatte henne.

Så skriver hon till Malla Silfverstolpe den 19 mars 1844, att hennes "uppmaning 'till Sverges kvinnor' är i grunden endast en appell till det religiösa och medborgerliga sinnet i denna sfer, att vakna och verka; — — vägarne, sätten kunna vara mångahanda. Min innerliga öfvertygelse är att här den frälsande kraften är i denna stund nedlagd, och att den borde, mer än så sker, här begripas af herrar lagstiftare och genom borgerlig och politisk befrielse befrias, göras kraftig i samhället. — — Qvinnan står med sitt hjerta nära det eviga lifvets Urkälla. Gif henne som samhällsmedlem, och i medvetande af sitt medborgerliga värde, en ny kraft att dricka derur, och hon skall vid sitt bröst uppamma ett nytt, förädladt slägte."

Och till Georg Ameen skriver hon den 29 mars 1844 angående samma sak: "Uppmaningen, från mig okända

fruntimmer att tala för räddningshusens sak till 'Sverges Qvinnor', blev mig en välkommen anledning att uttala några tankar hvilkas innersta afsigt sträcker sig utöfver det närvarande synliga och föregifna ändamålet, och hvilkas utsäde, jag hoppas, skall gro, som den i mullen förborgade säden. — — — Jag har uppkallat det moderliga i samhället att känna, tänka, verka mera i stort — — —".

I själva uppropet, som publicerades i Aftonbladet den 20 december 1843, skriver hon: "Det moderliga är det kvinnliga; det lever i var kvinnas bröst. Denna mystiska puls, detta innersta hjerta i livet måste vidga sig, måste klappa, ej blott för människan utan för mänskligheten, måste i kärlek omfatta, icke blott familjen utan fosterlandet, det moderliga måste känna sig kallat till vårdarinna så väl av det större, som det mindre hemmet, av den enskilda som av den allmänna sedligheten, måste vilja verka därför, kvinnligt, moderligt."

Det är, som synes, ingenting mindre än kravet på kvinnornas "borgerliga och politiska befrielse" Fredrika Bremer här för fram, ehuru till att börja med försiktigt dolt bakom välgörenhetsarbetets mindre skrämmande skylt.

Med denna Fredrika Bremers sedan åratals tillbaka redan färdiga uppfattning av vad kvinnorna kunde och borde vara i samfundslivet klar för sig är det man kan förstå och rätt bedöma den plan till ett kvinnornas världsförbund, som hon — så långt framom sin tid — icke endast drömde om utan lade fram till praktiskt förverkligande.

Det var sommaren 1854, medan krigets åskor då som nu fyllde Europas rymd och krigets fador då som nu oundkomligt trängde sig in på människorna. Då som nu sökte måhända mången tanke sig trevande fram efter en räddning ur det ohyggliga. Visst är, att Fredrika Bremers brinnande ande icke skulle släppa krigsnödvändighetens problem, fört direkt in på henne som det nu blivit.

Då flammar det fram för henne, att det nya, det möjliga, det som just nu skall gripa in och söka forma om världen, det är kvinnorna med sina ännu obrukade krafter och sina moderliga hjärtan, väckta till samfundsansvar. Och nu sträcker hennes tanke ut till djärv flykt kring jordens hela rund. Det är alla länders kvinnor hon vill ha med i gemensamt strävande för att lindra krigets fador och för att bereda väg för friden och ett rättfärdigare tingens tillstånd på jorden.

Midsommardagen 1854 daterar hon ett i detalj genomarbetat förslag till ett förbund mellan jordens alla kvinnor till fredens befrämjande.

Även själva framförandet av förslaget är väl genomtänkt. I första hand vänder hon sig till Times med anhållan om dess publicerande, viss, som hon i sitt bifogade brev till "The Editor" säger sig vara, om att den stora engelska tidningen, vilken läses över så stor del av världsklotet, framför allt är platsen för offentliggörandet av en

sak som denna. Viss också, säger hon, om att inga hjärtan och inga sinnen i världen skola vara mera öppna för hennes förslag än "det välvilliga och ädelsinnade engelska folket" — en tyvärr alltför stor förtroendefullhet, vilket jag senare skall återkomma till.

Samtidigt med publicerandet i Times avser hon att offentliggöra sitt "Förslag till ett fredsförbund" i svenska, tyska, ryska, franska och amerikanska tidningar.

Den 28 augusti 1854 finnes Fredrika Bremers artikel införd i Times. Den 13 september har Svenska Tidningen den under rubriken "En allmänlig Fruntimmers-Fredsförening" i översättning från Times. Tidningen säger sig ursprungligen ha velat avvakta författarinnans hemkomst (det var vid denna tid Fredrika Bremer hade följt sina amerikanska vänner mr och mrs Marcus Spring till Göteborg och Köpenhamn) för att erhålla förslaget på svenska av henne själv, men tydligen har den redan då utvecklade journalistiska påpassligheten fått övertaget, ty tidningen förklarar sig nu ej ha kunnat vänta längre. Aftonbladet åter har givit sig till tåls och publicerar den 26 september "ml Fredrika Bremers inbjudning till bildande av ett fredsförbund, sådan den blivit av författarinnan i original meddelad".

Det är detta av Fredrika Bremer själv på svenska skrivna förslag, som här nu återgives.

*

*

*

Förslag till ett fredsförbund.

I en tid, då västerland drager mot österland i en strid, som hotar att indraga många av Europas och Asiens folk, som skall utbreda sig över flera länder, likt ett stort blödande sår, och möjligen sprida över hela jorden sina sorgliga verkningar, ryckande männerna ur sina hem, lämnande tusentals änkor och faderlösa barn, härjande skördarna, brännande städerna, fyllande hospitalerna, läggande bojor på handeln, försvårande livet för miljoner stilla, idoga familjer, uppeldande alla bittra och hatfulla passioner — i denna tid ha vi fattat den tanke, den förhoppning, att genom kvinnorna upprätta ett fredsförbund, omfattande alla jordens länder, för att motverka krigets onda följder och med detsamma, under en gemensam verksamhet i enahanda syftning, bidra till utveckling av ett välde av frid, välstånd och sällhet, färdigt att utbreda sig över jorden, när krigets lågor slocknat och härjningarnas tid är förbi.

Under senare årtionden ha i flera kristna länder (och törhända i alla, ehuru vi ej veta därom), i synnerhet i dessas större städer, uppstått föreningar av fruntimmer för att var på sin ort afhjälpa eländet på jorden och lägga grunden till ett bättre tillstånd, i synnerhet genom vården om barn och kvinnor av den fattigare klassen. Dessa föreningar ha vuxit och verkat utan samband med varandra, oftast utan att veta av varandra. Men vi veta och erfara alla dagar, att förenade krafter till ett medvetet, gemensamt mål stärker var enskild kraft och stegrar den gemensamma samt

övar en mäktig dragning på ännu likgiltiga eller isolerade delar, så att de indragas i den allmänna rörelsen; och makten och verkan av denna överstiger då all beräkning. Föreningar av vattendroppar ha bildat världshavet; föreningar av atomer — universum.

Vi önskade därför föreslå, att de föreningar av kristna kvinnor, som bildat sig på åtskilliga håll och orter av jorden till utförande av Kristi kärleksbud, skola härefter träda i samband med varandra och stärka och utvidga sin verksamhet genom ömsesidiga meddelanden och medvetande om enahanda mål.

Detta mål anse vi i dess huvudpunkter vara:

- Vården om de värnlösa;
- 1:o om barnen, genom kristlig uppfostran och försorg;
- 2:o om familjer, genom sedlig inverkan samt meddelande av arbete och dess lön;
- 3:o om sjuka och ålderstigna, genom hjälp och skydd;
- 4:o om fångar och andra fallna likar, genom upprättande försorg; samt slutligen:

vård om alla de anstalter, som kunna befordra dessa föremål.

Vi tro, att genom förbund av de särskilda föreningarna för dessa skall oändligt mycket mer kunna göras för dem, än som nu är fallet.

Vi känna och tro, att vi behöva hämta liv och uppmuntran av varandras erfarenhet och goda föredömen.

För att kunna verkställa ett sådant förbund ville vi föreslå:

Först: att inom vart land eller rike en centralförening eller kommitté (helst i rikets huvudstad) måtte sätta sig i samband med alla särskilda föreningar för samma föremål inom landet för inhämtande av dessas tillstånd och verksamhet, så att en redig översikt därav må kunna vinnas.

Andra: att var anförande förening eller kommitté, som sålunda blir organ för alla särskilda föreningar, måtte genom dess sekreterare eller en korresponderande ledamot meddela till andra länders anförande kommittéer det huvudsakliga av fruntimmersföreningarnas liv och arbete i detta särskilda land eller rike, jämte underrättelse om de industrigrenar och goda inrättningar, som därinom möjligen utvecklats till befordrande av föreningens goda sak.

Statistiska uppgifter en gång erhållna, behöva dessa icke förnyas utom vart tionde eller tolfte år, och de elektromagnetiska trådarna en gång andligen knutna emellan föreningarna, kunna vidare meddelanden dem emellan (t. ex. årsberättelser) ske lika så lätt som andra meddelanden över hela jorden genom pressen och bokhandeln.

Vi vilja här icke uppräknas särskilda länder och orter men våga dock tro, att de äro mycket få på jorden, vilka ej kunna deltaga i detta förbund, dels emedan de redan fullt bekänt sig till kristendomen, dels emedan i dem spridda kristna samhällen uppstått, och uppstå dageligen allt fler, som odlingen växer i öknen. Och varhelst kristna samhällen uppstå, det må vara under polarkretsens hårda himmelsstreck eller under vändkretsens brännande sol, i den gamla

eller den nya världen, varhelst en levande gnista av kristlig kärlek glöder för himmelens liv, där tro vi, att kristna kvinnor skola förena sig med varandra för att mildra jordens eländen och utså frön för Guds rike; och vi hoppas och tro, att dessa ingenstädes skola vägra att med oss träda i närmare förening.

Vi föreslå upprättandet av ett förbund i fredsfurstens namn, sträckande sin helande pånyttfödande verksamhet över hela jorden; ett förbund, i vilket skiljaktigheterna av språk, nationalitet, himmelsstreck, sedvänjor, kristna bekännelser skola gälla såsom intet i förhållande till det mål, det tungomål, den Herre och det hopp, som vi ha gemensamma. Vi föreslå att därutinnan erkänna ett gemensamt fosterland, att betrakta oss som en familj, att räcka varandra händerna som systrar och att erkänna för våra barn och anförvanter alla dem, som olyckan berövat sina stöd eller medel till bärgning och som vår vårdande omsorg möjligtvis kan nå, de må vara av vad folk och trosbekännelse som helst.

Därföre — systrar, som vi ännu ej hört om men som vi tro och hoppas finnas i Asiens uråldriga riken, på Siberiens stäpper, i Rysslands kejsarstäder; systrar, vars sköna föredömen länge lyst oss ifrån västra Europas stater; och I systrar i det stora landet bortom Atlantiska oceanen, vilkas hem vi nyligen lärt känna som plantskolor för alla kristna dygder, och I kristna kvinnor av Afrikas folk, kristna kvinnor på Söderhavets öar; milda, älskade systrar över hela jorden, som vi tro på ännu innan vi sett, som vi älska ännu innan

vi känna, räcken oss era händer till förbund, ett förbund sådant det ännu aldrig knöts på jorden, ett förbund evigt såsom Guds eget väsen. Ty krigen skola upphöra, och "tungomålen skola avkomma, och förståndet skall återvända, men kärleken skall icke vända åter; kärleken bliver evinnerliga". Vi böra nu säga, vilka de äro, som tala till eder, manade av andan:

Vi äro svenska kvinnor, förenade i Sverges huvudstad för vården av värnlösa barn och nödlidande familjer. Vi ha nyligen satt oss i förbindelse med de likartade föreningar för samma ändamål, som allt talrikare begynna uppstå i Sverges övriga städer, för att om dem vinna närmare kännedom och ömsesidigt stärka våra krafter genom samband med varandra. Vi ha att glädja oss åt vår ädla drottningens verksamma deltagande; och även den ringaste kvinna kan i vår förening, som skyddsmoder för en familj eller värnlöst barn, intaga rang och värdighet av dess jordiska skyddsängel.

Vi äro en liten hop och av ett litet folk, dock glädja vi oss att veta, att detta folk skänkt världen stora män och välgörare.

Vi äro en liten hop, men vår kraft är i honom som sagt: "frukta dig icke du klena hjord, ty eder Faderns goda vilja är så, att Han vill giva eder riket".

Det skall bli vårt om vi följa hans spår, lydande hans bud: "föd mina lamm!"

Det gives tider och förhållanden, då det tillkommer oss att följa den gudomliga uppmaningen:

"Låten edert ljus lysa för människorna,

att de må se edra goda gärningar och prisa eder Fader som är i himmelen". Den icke mindre heliga: "haver akt på eder allmosa, att I icke given den för människorna för att vara sedda av dem", ville vi lyda alla dagar under vår enskilda verksamhet för det helas väl.

Systrar, dem vi här tilltalat erkännande samme herre och mästare, låtom oss i hans namn uppstå till förening; låtom oss uppkalla alla helande välgörande krafter, som skaparen nedlagt i vår natur, uppkalla dem genom bön och arbete till en innerligare, högre verksamhet än någonsin förr i hans tjänst. Så långt som solen lyser och de fria vindarna nå på jorden, flyga våra fridsbud som duvor oss emellan från land till land, från stad till stad, ostörda av drabbningarnas dån och fejdens bitterhet, på det världen må veta, att fridens och kärlekens Gud är mäktigare än krigets ande, och tro, att han kallat oss till sina tjänarinnor.

Var för sig äro vi svaga och förmå blott litet, men om vi räcka varandra händerna runt om hela jorden i Kristi kärleks kraft, skola vi taga jorden i våra armar såsom ett barn, och en gång i tidens fullbordan bära det, av honom pånyfött och helgat, i vår himmelske Faderns famn, "med barnen som han oss givit haver".

*

Vi sluta här, med den hjärtliga önskan och anhållan, att de fruntimmersföreningar i främmande länder, som vilja räcka oss handen till förbund, täcktes tillkännagiva detta innan årets

slut uti (portofria) skrivelser adresse-
rade till ordföranden för Stockholms
fruntimmersförening för barnavård.

Fredrika Bremer.

I denna form gick Fredrika Bremers
maning att sluta ett fredsförbund ut
till jordens kvinnor. Det är icke att
misstaga sig på den. Själv har hon en
gång sagt, att det var "med vind af
kristendomens heliga anda" hon ville
väcka kvinnorna till känsla av sam-
hällsansvar. I vår tid med dess socialt
vakna samvete skulle den yttre formen
kunnat bli en annan, själva tanken i
sin socialreformatiska djärighet näppe-
ligen kunnat syfta högre. De nu exi-
sterande internationella kvinnoförenin-
garna bygga på samma grund som
Fredrika Bremer, men mera direkt

och säkert än hon har ingen pekat på
framtidens mål. Starkare och vissare
än hon har ingen trott på vad enade
krafter kunna verka till världens tjänst.

Det direkta syfte hon satte för sin
världsallians var inget allmänt och
dimmigt fredssträvande. Det var den
konkreta pacifism, som nu inför det
ohyggligaste av alla världshistoriens
krig håller på att växa fram hos våra
dagars människor och som går till själva
roten av det onda. Insikten om att det
är människornas sinnen, som måste
omformas, att här måste skapas nytt
från grunden. Hunnen så långt, visste
Fredrika Bremer också, att då måste
kvinnorna vara med.

Hur hennes stora framtidstanke möt-
tes av samtiden skall jag ingå på i en
kommande artikel.

ELLEN KLEMAN.

Lärarelönenämndens betänkande.

Avlöningsprinciper. I.

Så länge statstjänsterna så gott som
Suteslutande innehades av män, vål-
lade lönefrågan inga svårigheter. Män-
nens avlöning fastställdes till sådana
belopp, att de därpå borde kunna för-
sörja familj. Om en och annan man
icke bildade familj och därigenom blev
ekonomiskt bättre ställd än sin gifta
kollega, hade detta för staten ingen be-
tydelse.

Så kom den tid, då kvinnor i större
utsträckning fingo anställning i allmän
tjänst, och därigenom kom lönefrågan

i ett annat läge: kvinnor, som i regel
kunde anses endast ha sig själva att
sörja för, borde kunna reda sig med
mindre än män, vilka i regel voro fa-
miljeförsörjare. Kvinnliga tjänsteinne-
havare ställdes av denna anledning på
ett lägre löneplan än manliga inneha-
vare av motsvarande tjänster.

Den stora minskning i äktenskaps-
frekvens, som de senare åren haft att
uppvisa, gjorde emellertid också, att
man började diskutera om det ur stats-
finansiell synpunkt sett vore lämpligt

eller ens möjligt att fortfarande låta ogifta manliga befattningshavare åtnjuta samma lön som familjeförsörjare.

I fråga om den princip, som staten anses böra lägga till grund för sina tjänstemäns avlöning, ha två olika åsikter gjort sig gällande. Enligt den ena, som hävdar principen lika arbete, lika lön, bör staten uteslutande taga hänsyn till det mått av arbete befattningshavarna skola prestera samt till deras utbildning och kompetens. Enligt den andra, vilken såsom motsats mot principen lika arbete, lika lön ställer behovsprincipen, bör staten jämväl beakta olika löntagares olika levnadsbehov och eventuella försörjningsplikter.

Den svenska folkskolan är det första intellektuella arbetsområde, där män och kvinnor med samma utbildning utföra samma arbete, som av staten öppnats för kvinnor. Detta skedde genom kungl. kungörelsen av den 29 september 1853, som gav kvinnor rättighet att bli lärarinnor vid mindre folkskolor. I enlighet med av Lars Johan Hierta väckt motion beslöt riksdagen 1856—58, att denna rättighet skulle utvidgas därhän, att vad som i stadgan angående folkundervisningen i riket funnes föreskrivet i avseende på lärare vid folkskolorna skulle, med undantag av stadgandet angående förening av folkskollärare och klockartjänst, även äga tillämpning på kvinnor.

Det var den gången alls icke tal om att ge folkskollärarinnorna lägre lön än lärarna. Detta berodde emellertid ingalunda på att riksdagen 1856—58 var anhängare av principen lika arbete, lika

lön. Att döma efter motionärens yttrande var det tydligen dels vissheten om att man omöjligt kunde få goda manliga lärare för den fastställda lönen, dels den gängse uppfattningen om kvinnornas mindre levnadsbehov, som dikterade beslutet ifråga. Hierta uttalade sig nämligen på följande sätt: "En lön av två eller tre hundra riksdaler riksmünt, knappt tillräckligt till anskaffande av en ensam manspersons enklaste livsförnödenheter av föda och kläder och lämnande intet rum för tanken på att kunna försörja en familj — en sådan avlönings erhållande skulle däremot utgöra ett önskningsmål för månget väl uppfostrat och bildat fruntimmer, som vore i saknad av egen förmögenhet."

År 1883 väcktes i riksdagen förslag om höjning av folkskollärarnas löner, och då ville man också göra slut på likställigheten mellan manliga och kvinnliga lärare. Förslaget vann emellertid icke riksdagens bifall, och trots ett par under årens lopp beslutade löneförhöjningar kvarstod likställigheten i löneavseende för folkskolans lärare och lärarinnor ända till år 1906. Denna sedan ett halvt sekel rådande likställighet hade ingått i kårens medvetande såsom ett uttryck för principen lika arbete, lika lön. Den kungl. propositionen till 1906 års riksdag om högre ålderstillägg åt manliga lärare väckte därför helt naturligt en mycket stor misstämning hos de kvinnliga lärarna.

Såsom skäl för den föreslagna och av riksdagen beslutade rubbningen av likställigheten anfördes, att ett rättvist lönesystem icke innebär, att lärare och lärarinnor för samma arbete böra

erhålla samma lönebelopp, men väl att de med hänsyn till sina levnadsvillkor böra bli lika förmånligt ställda. Detta mål ansåg man sig nå på det sättet, att alla män, familjeförsörjare och icke-familjeförsörjare, fingo högre ålderstilllägg än alla kvinnor, även de, som voro familjeförsörjare.

Hade den nya löneregleringen samtidigt med att den sökte tillgodose de icke-familjeförsörjande manliga och kvinnliga lärarnas berättigade krav på ökade löner stannat vid att ge högre ålderstilllägg — tillräckligt stora för att åstadkomma en verklig förbättring av deras ekonomiska förhållanden — endast åt dem, som verkligen äro familjeförsörjare, hade den antagligen att döma av de uttalanden, som sedermera gjorts, mottagits med tillfredsställelse icke endast av den kår den närmast gällde utan jämväl av de kategorier, vilkas lönefråga kunde beräknas förr eller senare komma att lösas efter samma riktlinjer.

Folkskollärarkårens lönereglering av 1906, som av sammansatta stats- och lagutskottet förutsattes säkerligen komma att gälla en avsevärd tid framåt, hade emellertid så föga fyllt sitt ändamål, att centralstyrelsen för Sveriges allmänna folkskolläraryörening redan år 1910 från flera håll anmodades att upptaga till behandling frågan om ny lönereglering, en anmodan, som år 1912 resulterade i en petition till Kungl. Maj:t, däri föreslogs ett särskilt lönetillskott för familjeförsörjare och i övrigt principiell likställighet mellan lärare och lärarinnor.

Olikheten i de ålderstilllägg, som enligt 1906 års lönereglering tillkomma manliga och kvinnliga folkskollärare,

förefaller icke att vila på några som helst matematiska grunder utan tycks vara fullkomligt godtyckligt bestämd.

I sitt betänkande av år 1911 angående kvinnors tillträde till vissa statens ämbeten inför kungl. löneregeringskommittén begreppet "matematisk rättvisa", vilket innebär samma effektiva* lön för manliga och kvinnliga befattningshavare. Kommittén anser emellertid, att denna rättvisa skulle vara allenast skenbar, i det att kvinnan skulle komma att uppbära jämväl den del av avlöningsförmånerna, som vore avsedd för underhåll av familj. Kommittén reducerar därför kvinnlig tjänstemans effektiva avlöning till 90 % av motsvarande manliga tjänstemans effektiva avlöning per tjänsteår, varvid det till 10 % uppgående avdraget vore att betrakta såsom ett särskilt familjetilllägg. Detta skulle emellertid tillkomma jämväl icke-familjeförsörjande manlig tjänsteman. Även löneregeringskommittén drog alltså strecket mellan familjeförsörjare och icke-familjeförsörjare efter kön.

I december 1911 avlämnade folkundervisningskommittén sitt betänkande angående folkskoleseminarierna. Kommittén ställer sig avgjort på behovsprincipens sida men kommer till det resultatet, att en tillämpning av denna princip leder till löntagares indelning

* Den effektiva lönen erhöles på det sätt, att den av tjänsteinnehavaren under tjänstetiden uppburna totala lönen ökades med den pension han beräknades komma att uppbära. Den så erhållna summan minskades med de till pensions-samt änke- och pupillkassorna utgående avgifterna, varefter slutsumman dividerades med antalet tjänsteår.

i tre kategorier: manliga gifta, manliga ogifta och kvinnliga tjänsteinnehavare, dock med det tillägget, att "särskild hänsyn bör tagas i de fall, där löntagaren är änka med minderåriga barn".

Kommitténs tredelning av löntagarna i stället för en tudelning sådan som Sveriges allmänna folkskolläraryörening föreslagit vilar på en synnerligen svag motivering, som utrymmet icke medger mig att här närmare beröra.

Vid 9:e svenska seminarieläarmötet i Växjö sommaren 1912 diskuterades folkundervisningskommitténs löneförslag efter inledningsföredrag av rektor Swanborg, som föreslog, att mötet skulle uttala sig för kommitténs förslag om de tre löneplanen. I diskussionen fördes de kvinnliga seminarieadjunkternas talan av seminarieadjunkten Anna Grönfeldt, som yrkade på införandet av endast två löneplan. Mötets uttalande gick i den riktning fröken Grönfeldt föreslagit.

Löneregleringskommitténs förslag ledde som bekant icke till något resultat. Detsamma gäller om folkundervisningskommitténs, i vad det rör seminarielärares avlöning. Folkskollärarna och elementarlärarna hade hos Kungl. Maj:t anhållit om ny lönereglering. Det var alltså åtskilliga lönefrågor, som väntade på sin utredning, vilken Kungl. Maj:t år 1912 uppdrog åt lärarelöne-nämnden.

I kapitel II i nämndens nu föreliggande betänkande upptar nämnden till granskning de båda såsom varandras motsatser uppställda avlöningsprinciperna.

Nämnden anser, att statens nuvarande avlöningssystem icke är byggt på principen lika arbete, lika lön, då avlöningsförmånerna för en och samma tjänst kunna växla avsevärt. Den årliga avlöningen för t. ex. en läroverksadjunkt varierar mellan 3,000 kr. och 5,000 kr. alltefter befattningshavarens ålder, en variation, som omöjligen kan anses ha sin grund däri att den äldre läroverksadjunktens arbete skulle vara värdefullare än den yngres. Människans prestationsförmåga når vid en viss tidpunkt i hennes liv sitt maximum för att där-efter avtaga, intill dess ålderdomsinvaliditet inträder. Den 65-åriga läroverksadjunktens arbete är därför kanske i regel mindre värdefullt än den 40-åriga kamratens, men den förre uppbär i alla fall väsentligt högre avlöning än den senare.

Den olikhet i tjänstinnehavares avlöning, som ålderstilläggen föranleda, behöver emellertid icke såsom nämnden gör tolkas såsom en avvikelse från principen lika arbete, lika lön, då denna princip innebär väl egentligen är lika lön för lika arbete under i övrigt samma förhållanden, d. v. s. i detta fall samma antal tjänstår.

Nämnden anför ännu ett exempel för att belysa avvikelserna från principen i fråga. Av två tjänstemän, som samtidigt tillträdde sin tjänst och tjänstgöra lika länge, dör den ene strax efter inträde i pensionsåldern, den andre däremot uppbär pension i åtskilliga år och får på så sätt inalles större avlöning än kamraten.

Om ålderstillägg och pension äro att betrakta såsom en gåva av staten, an-

ser nämnden, att från principiell synpunkt hinder icke bör möta för staten att öka sin frikostighet med ytterligare en gåva i form av bidrag till familjeförsörjares större levnadskostnader. Äro de däremot att anse såsom betalning för utfört arbete, hur kunna de då anses förenliga med principen lika arbete, lika lön? Vad nämnden anfört om ålderstillägg och pensioner gäller jämväl andra förmåner såsom underhåll under sjukdom samt änke- och pupillpensioner, som endast komma en del tjänst innehavare till godo.

Vad ålderstilläggen beträffar, så äro dessa avsedda att utgöra dels en uppmantran för längre tids väl vitsordad tjänstgöring, dels ock ett medel att sätta gift tjänsteman i stånd att möta de ökade utgifter, som bli en följd av familjens tillväxt och därav härflytande större behov.

Genom att inlägga denna dubbla betydelse i ålderstilläggen har man tydligen, såsom nämnden äfven påpekar, givit sitt erkännande åt den åsikten, att hänsyn bör tagas till tjänstinnehavares olika levnadsbehov. Man har blott icke vågat taga konsekvenserna: att endast ge dem, som verkligen äro familjeförsörjare, den del av ålderstilläggen, som äro att betrakta som familjebidrag.

I och med inrättandet av ett lägre löneplan för kvinnor, emedan dessa icke kunna anses som familjeförsörjare, är för övrigt faktiskt behovsprincipen införd i statens avlöningssystem. Det är endast fråga om en konsekventare tillämpning av denna princip.

Med vad som ovan anförts anser sig nämnden ha visat, att satsen lika ar-

bete, lika lön icke har den tillämpning på de nuvarande avlöningsförhållandena, som man i allmänhet föreställer sig, och härvidlag måste man ge nämnden rätt.

Egendomligt är emellertid, att nämnden i detta fall desavuerar sig själv genom att förneka sin egen kompetens att bedöma saken. Jag citerar: "Nämnden saknar förutsättningar för att avgöra, huruvida statens nuvarande avlöningssystem, vad manliga befattningar angår, äro byggda på principen lika arbete, lika lön. Vad nämnden velat framhålla, det är, att särskilda avlöningstillägg åt familjeförsörjare äro lika litet eller lika mycket stridande mot grunderna för de nuvarande avlöningssystemen som en del andra nu införda avlöningsformer såsom ålderstillägg, ålderdomspension, olycksfallspension, reliktpension, avlöning under sjukdom o. s. v."

Den fråga behovsprincipen sökt lösa är enligt nämndens åsikt icke en fråga om avlöningens storlek utan om dess fördelning.

En persons arbetsförtjänst under de år han är arbetsduglig skall skaffa honom hans uppehälle under den tid han icke längre är arbetsför, den skall sätta honom i stånd att underhålla familj och att sörja för hustru och barns bärning i händelse av hans frånfalle. Han måste således med största omsorg fördela sina inkomster, så att de kunna täcka behovet under livets olika förhållanden.

Denna lönefördelning kan ske genom den enskilda sparsamheten, genom frivillig försäkring eller genom obligatorisk försäkring, i vilket fall staten åtager sig lönefördelningen. Detta gör sta-

ten för närvarande — åtminstone delvis — såsom arbetsgivare åt sina egna tjänstemän. Staten innehåller en ganska väsentlig del av en tjänstemans avlöning men tillförsäkrar honom i stället underhåll vid sjukdom, ålderstillägg, pension i äldre dagar och vid hans död pension åt hans efterlevande.

Den lönefördelning, som staten såsom arbetsgivare åtager sig gentemot sina tjänare, har sin motsvarighet inom åtskilliga enskilda verksamhetsområden såsom banker, större bolag, större handels- och industriföretag etc., och den moderna arbetarrörelsen strävar mer och mer efter att tillförsäkra arbetarna den ekonomiska trygghet, som staten tillförsäkrar sina tjänare.

Det ifrågasatta lönetillägget åt familjeförsörjare får också sin naturliga förklaring genom denna lönefördelningsteori, som enligt nämndens åsikt delvis ligger till grund för statens nuvarande avlöningsförhållanden. Ett dylikt lönetillägg är av alldeles samma natur som de i statens löneregleringar tillgodosedda kraven på underhåll under sjukdom, ålderstillägg, tjänstepension samt änke- och pupillpensioner, vilka förmåner somliga komma i åtnjutande av, andra icke.

Inom de enskilda arbetsområdena kan det ifrågasatta lönetillägget åt familjeförsörjare anses ha sin motsvarighet i de tillgodohavanden, som härflyta ur besparingar eller försäkringar.

Efter att sålunda på ett, som det förefaller, ganska lyckligt sätt ha sökt inrama det omdebatterade familjetillägget inom det nuvarande avlöningssystemet övergår nämnden till frågan om

Förhållandet mellan manliga och kvinnliga lärares avlöning.

Förkämparna för principen lika arbete, lika lön ha med få undantag icke dragit sig för att svika denna princip, då det gällt fastställande av löner för kvinnliga befattningshavare. Det vanligaste skälet för att kvinnorna ställts på ett lägre löneplan har som förut påpekats varit, att de i regel icke äro familjeförsörjare och att deras levnadsbehov f. ö. äro mindre, men det har icke heller saknats röster, som velat göra gällande, att kvinnans arbete såväl kvantitativt som kvalitativt är mannens underlägset.

Professor Eli Heckscher, vilken såsom sakkunnig biträtt nämnden vid behandlingen av frågan om förhållandet mellan mäns och kvinnors löner, är tydligen mycket starkt övertygad om kvinnoarbetets underlägsenhet.

Prof. H. framhåller, att "kvinnornas lägre avlöning i förhållande till männens hör till de mest konstanta lagbundenheterna inom det ekonomiska livet."

"Skillnaden i mäns och kvinnors löner hör till det ekonomiska livets djupast rotade förhållanden, och det vittnar om fullständig brist på insikt i samhällslivets maskineri, om man tillskriver det 'förtryck', 'godtycke' eller dylikt. Ett fenomen, som återfinnes i alla tider, på alla orter och under alla förutsättningar, måste ha djupt liggande orsaker..." och — bör följaktligen bibehållas, menar tydligen prof. H. att döma af hans uttalande i övrigt.

Motståndarna mot slaveriets upphävande ha helt säkert åberopat liknande

skäl för dess bibehållande. Varje sed eller osed, som är tillräckligt gammal och tillräckligt allmän, skulle enligt ett dylikt resonemang kunna betraktas som en konstant faktor i samhällslivet. Slaveriet, vars ursprung går tillbaka till den gråaste forntiden, har då helt visst tillräckligt gamla anor för sitt fortfarande existensberättigande. Men trots slavägarnas förbittring mot dem, som ville rubba vad dessa helt säkert ansågo som grundvalen för tidens ekonomiska liv, är slaveriet bannlyst från de civiliserade folken. Det är nog inte alldeles uteslutet, att det kommer att gå på samma sätt med den av prof. H. åberopade "konstanta lagbundenheten". Kvinnorörelsens historia visar, hur så gott som alla de hinder, som förr stått i vägen för kvinnornas frihet och rätt att välja sitt arbete, på sin tid betraktats som "konstanta lagbundenheter".

Enligt prof. H. är det ett faktum, som ej kan bestridas, att efterfrågan på manligt arbete vid en given lön är starkare än efterfrågan på kvinnligt arbete vid samma lön, ett faktum, som just beror på kvinnoarbetets underlägsenhet.

Glädjande nog ansluter sig nämnden icke till prof. H:s åsikt. Nämnden säger sig icke ha anledning ifrågasätta, att det i allmänhet förhåller sig så som prof. H. säger, och påpekar, att det torde vara allmänt erkänt, att kvinnornas arbete på undervisningsområdet, åtminstone då det har till föremål yngre och kvinnliga lärjungar, icke är mannens underlägset. Nämnden föreställer sig vidare, att åtskilliga, om också icke de

djupast liggande orsakerna till kvinnornas lägre löner äro av mera övergående natur. Kvinnans ställning har av ålder i ekonomiskt avseende varit mindre oberoende än mannens. Hennes uppgift var icke att ekonomiskt uppehålla hemmet utan att bidra till dess uppehållande. Denna sin nedärvda uppgift bibehöll hon även sedan förhållandena tvingat henne ut på arbetsmarknaden. Hon kunde därför nöja sig med mindre lön än som erfordrades för självförsörjning och bidrog därigenom till att nedpressa priserna på den kvinnliga arbetsmarknaden.

Under tidernas lopp har emellertid den självförsörjande kvinnan blivit allt vanligare, och hon kan icke nöja sig med en avlöning, som endast utgör ett bidrag till hennes uppehälle.

När kvinnorna i större utsträckning började söka arbete utom hemmet, var tillgången på arbete mindre än efterfrågan, varför konkurrensen bidrog att hålla lönerna nere, ett förhållande, som fortfarande gör sig märkbart. I den mån nya verksamhetsfält öppnas för kvinnor, torde denna konkurrens komma att avtaga och det kvinnliga arbetet stiga i pris.

En annan anledning till kvinnornas lägre löner är den uppfattningen, att deras levnadsbehov äro mindre än männens. Nämnden anser, att de historiskt-sociala skäl, som ligga till grund för denna uppfattning, så småningom komma att förlora i kraft. En kvinna, som har en anställning med full tjänstgöring, har samma anspråk på vila, förströelse och tillfälle till egen utbildning som hennes manliga kamrat och bör likaväl som

denne under sin lediga tid vara befriad från husliga bestyr.

Vad beträffar den olikhet i levnads-kostnader, som beror på männens dyrare levnadsvanor, så framhåller nämnden, att det är ett önskemål, att den kommande generationen av män skall vinnlägga sig om ett enklare levnads-sätt. Att kvinnorna i den mån deras löner höjas komma att lägga sig till med en del behov, som nu för kvin-nor betraktas som överflödsbehov, är icke särskilt kvinnligt utan allmänt mänskligt.

Frågan om kvinnornas löner i för-hållande till männens har, tror nämnden, inträtt i ett nytt och mera aktuellt skede. Den starka ökningen i antalet självförsörjande kvinnor, deras stegrade självkänsla, kvinnornas ökade inflytande på de samhälleliga angelägenheterna, deras sammanslutningar för gemen-samma intressen och energiska agitation kunna antagas komma att föranleda en höjning af deras löner i förhållande till männens. I nu berörda hänseende före-ter kvinnornas lönefråga åtskilliga drag, som påminna om kroppsarbetarnas lönefråga, och det kan antagas, att kvin-nornas likaväl som kroppsarbetarnas strävanden skola krönas med framgång.

Vad borde man icke kunnat vänta av en nämnd, som resonerar på detta sätt, som presterat en på det hela taget så förtjänstfull utredning av löneprin-ciperna, som icke tror på kvinnoarbe-tets underlägsenhet såsom ett en gång för alla fastslaget faktum, som icke utan vidare godtager de alltid upprepade påståendena om kvinnornas mindre lev-nadsbehov och som tror på att kvin-

nornas strävanden skola krönas med framgång!

Men teori är en sak och praktik en annan. Nämnden har icke velat eller icke vågat taga konsekvenserna av sina uttalanden.

Hur nämndens åsikter omsatts i prak-tiken skall redogöras för i en kommande artikel. ADÈLE PIHLIPSON.

Glimtar utifrån.

Det evigt-kvinnliga. Man törs bekänna det nu: i augusti bävade många i stillhet för Internationella Rösträttsalliansens unga liv. När så många gamla prövade internationalismen stupade omkull på "ärans fält", skulle just denna med sina fattiga tio år på nacken lyckas hålla balansen? Den har lyckats. Den bestod det hårdaste prov. Nu är det fastslaget, att den representerar icke fromma önskingar och illusionistisk värtalighet utan en maktfull andlig realitet.

Vittnesbörd om förundrad och innerlig tack-samhet för denna seger hopa sig. Engelskan mrs Swanwick skriver i Jus Suffragii: "Det är omöjligt att fullt uttrycka vad vår Internatio-nella Allians och denna internationella tidning betyda för somliga av oss suffragister. För min del kan jag säga, att jag under denna förfärliga tid icke erfarit någon ljuvare tröst än den att se en artikel undertecknad Marie Stritt [Dresden] omedelbart ovanför min egen och veta, att vi rösträttskvinnor kunna i andanom trycka var-andras händer. — — Jag förnekar, att det kan finnas någonting sådant som en kvinnlig fiende."

I samma nummer vittnar fransyskan m:me de Witt Schlumberger: "Ur alla dessa rapporter från kvinnor i olika länder, av vilka somliga — hélas! — ligga i krig med varandra, utström-mar en viss enhet i tanke och strävan, ett visst gemensamt ideal, trots vars och ens särskilda nationella omsorger."

Och tyskan Minna Cauer hyllar Alliansen i sin "Zeitschrift für Frauenstimmrecht" under

rubriken "Treue". Det heter där: "Internationella Rösträttsalliansen har alltifrån krigets början på rent av klassiskt vis ådagalagt, att den äger fullt förstående för hela det svåra läget men orubbligt bevarar sitt mål för ögonen: trohet mot idén, trohet kvinnorna emellan trots allt och trohet att hålla samman i världsförbund. Detta bindemedel har alltså visat sig så starkt, att alla länders kvinnor, fastän helt hän-givna sitt eget fosterland, ty alla ha de i denna tid visat, hur troget de stå tillsammans med sitt folk, likväl hålla fast vid den höga idén om plikten att även tjäna mänskligheten".

Else Lüders riktar i samma tidning ett tack till redaktören av Jus Suffragii, Mary Sheepshanks, "vilken med beundransvärd takt fyller sin svåra uppgift att nu i London under krigstiden leda en internationell tidning. Allt är undviket, som på något sätt kunde såra de krigförande ländernas kvinnor". Det är i sanning ett stordåd miss Sheepshanks utför. Om kriget handlar naturligtvis Alliansens rikhaltiga månadsblad från första sidan till den sista, medarbetare ur alla stridande nationer redogöra, klagas och politisera, yttra sina meningar, förhoppningar och tvivel, redaktören är engelska, sannolikt så fosterländsk som någon, och av denna livsfarliga samling brännbart stoff skapas en företeelse, som hjärtligt prisas av glödande patrioter i Berlin! Det gives äntligen något nytt under solen. Verkligheten börjar rätta sig efter Fredrika Bremer, den stora sanndrömmerskan.

Ett särskilt tyskt tack har även Alliansens högkvarter i London förvärvat genom sin ömma omsorg om de massor av kvinnor från fiendeland, som där störtades i nöd eller svårigheter genom krigsutbrottet. Man har, med finkänslig hänsyn till individuella önskningar och lämpligheter, skaffat dessa främlingar existensmedel eller gästfrihet i vänliga hem eller skyddseskorterat dem till tyska gränsen. Alliansens engelska stab tycks inte förknippa någon mening med den term *alien enemies*, under vilken ovannämnda olyckliga personer officiellt rubriceras.

Till världskongressen i Berlin denna sommar ha tyskorna, som naturligt är, skickat återbud, och de för ändamålet insamlade pengarna ha gått åt till militärekipering. Men det duktiga

Holland inbjuder i stället till ett allvarsamt och ofestligt möte på sin neutrala mark. Kan detta komma till stånd i någorlunda representativt skick, kunna "fienderna" mötas i en samlings-sal så obesvärat som i Jus Suffragiis spalter, då är för Gud och Alliansen ingenting omöjligt.

Men bland alla dessa ljusa röster, stigande ur natt och fälor, förnimmes en skärande ton. Den kommer från Frankrike. Om Jane Misme i *La Française* uttrycker den övervägande stämningen inom landets rösträttsförening såväl som dess nationalråd — och det låter så —, då har Frankrike faktiskt, fast icke formellt, strukit sitt namn i världsrorelsens matrikel. "I denna stund kan det icke finnas någon internationell kvinnofråga", förklarar Jane Misme kategoriskt. Rosika Schwimmers fredsmäklingsprojekt, en hemställan i liknande anda av Anna Shaw och holländskornas invitation till rösträttskongress behandlas med upprört förakt som otillständiga påflugenheter, som provokationer till landsför-räderi. "I denna tid slåss de mest pacifistiska fransyskors själar med fienden vid våra soldaters sida. Och så länge kriget räcker, skola fiendens kvinnor också vara fienden." Det är klart besked. Mot denna åsikt kan ingenting invändas, ty den är en känsla, och en av elementäraste art. Allra minst anstår det oss att kritisera själstillståndet hos befolkningen i ett invaderat land. Men att betrakta det är djupt och smärtsamt intressant.

Som patrioter stå fransyskorna kanske framom alla i eldig hängivenhet. Enstaka och i smärre grupper utföra de tappra dåd och gagnarika sociala verk, göra mansarbete, vinna hederslegionen, dö på slagfälten och visa Frankrike vad det är för sorts folk det vägrar medborgarrätt. *L'Union Française pour le Suffrage des Femmes* gör sig populär i löpgravarna genom alla de kärkomna gåvor som anlända dit märkta med föreningens namn, och en av "les petits pioupiouss" skriver hänryckt till tack: "Leve suffragetterna, som så väl förstå vad vi behöva!"

När allt kommer omkring, förspilla fransyskorna inte tiden, medan vi vänta på deras återkomst till Internationella Alliansens idé.

Kökens mobilisering. Preussiska lantdagshusets stora sessionssal var aftonen den 17

dec. fullsatt av en församling mycket olik hushållens habituéeer men inkallad för samma syfte, som plägar förena dessa: rådslag om folkets välfärd. Det var Berlins kokerskor, inbjudna av "Nationaler Frauendienst", denna utomordentliga organisation, som tänker på allt, vet råd för allt och hinner med allt.

De talare, som uppträdde med den vördnadsvärda Helene Lange i spetsen, hade till uppgift att bibringa kökets arbetare ett lyftande och ansvarsfullt medvetande om deras mer än någonsin viktiga roll i statslivet. Fienderna sträva att svälta ut Tyskland, och de skulle kunna lyckas, om inte Tyskland hushållar till det yttersta med sina födoämnen. Kokerskorna förvalta en oumbärlig del av nationens egendom. Därför ropas det med skäl till dem: "Helft den Krieg gewinnen!"

Sedan denna breda grundval var lagd, gav en expert i krigskokkonsten detaljerade och motiverade anvisningar för det dagliga utövandet av kulinarisk patriotism, och den sista talaren ordade om husmödrarnas plikt mot sina arbetare samt om statens skyldighet att efter fredsslutet tillgodose även den klassens önsksningar.

Från detta beundransvärt skickligt planerade möte bör publiken ha återvänt till sina respektive kök förvandlad till statsborgare och nationalekonomer samt — latent — till rösträttskvinnor.

De misskända. På Englands dunkla horisont lya i eldskrift fyra ord: In case of invasion. Örikets invånare nödgas inrikta sina själar och sina åtgärder på denna hotelse. Överheten utsänder förhållningsorder med varning för allt slags franc-tireurskap och med försäkran om nöjaktig sysselsättning i försvarets tjänst för alla manspersoner, som icke föredra att ta värving, vilket naturligtvis är det önskvärdaste. Men kvinnorna då? För dem vet överheten ingen användning. "I händelse av invasion" äro de ingenting annat än överflödiga möbler, som man läser in eller lastar på flyttvagnar. Till de manliga civilisternas funktion hör att förhindra panik bland "kvinnor, barn och åldringar". Således äro dessa väsen behäftade med en egenkap, som gör dem besvärligare än andra lösören — de äro så fasligt rädda av sig!

Detta är krönet på den serie brutala missgrepp John Bull under dessa provningsmånader begått mot sin bättre hälft. Men skönt är att se, hur Jane Bull reagerar vid blotta misstanken om en förolämpning. Hälsosamt kan det dock i längden inte vara att hållas i ett oavbrutet irritationstillstånd: de svagare måste bli nervsjuka och de starkare — suffragetter.

"Kvinnor, barn och åldringar" — vilken rostig medeltidsfras! Det dröjer ännu i gamla oreparerade hjärnor en tradition om att kvinnor åtnjuta skydd, men envar vet, att den inte tål dagsljuset. "I händelse av invasion" finner man det emellertid lämpligt att söka förverkliga denna sägen från riddartiden. En artikelförfattare i *The Common Cause* (1 jan.) säger lugnt och klart ifrån, hur kvinnorna, i den mån de icke äro eller önska behandlas som hjälplösa oskulder eller skröpliga invalider, böra förhålla sig i det befarade fallet. De ha samma rätt och samma möjligheter som manliga civilister att ställa sig till försvarsmyndigheternas disposition och att skydda de skyddsbehövande. Om de därvid riskera sina liv är deras ensak. De hålla sig inte för oersättligare än männen. Var och en äger själv att avgöra, om livet binder henne med band, som förbjuda henne att frivilligt blottställa det.

En *Women's Volunteer Reserve* är redan bildad att möta den eventuella invasionen. Det saknas ej alldeles röster som mana den att slå sig på vapenövning, men lyckligtvis tycks den bestämd att träna sig för andra militära göromål.

Nej, panik uppstår sannolikt inte bland Englands kvinnor, om så det yttersta skulle hända. Från kontinentens slagfält ha vi hört talas om ett par fall av panik — något ganska vanligt i krig och för rätten fullkomligt ursäktligt — men bland kvinnor inga. I stället bringar oss varje dag massor av exempel på härresande hjältemod att våga och lida bland kvinnor som bland män, och vi måste strängt och ödmjukt säga oss, att detta häcklade nuidssläkte, stärkt av vapenvila och kultur, har slagit alla tapperhetsrekord historien skryter med och satt upp en standard för heroism, under vilken det är ingen tillåtelse att sjunka.

“Mening i det meningslösa?”

En lockande rubrik i dessa tider! Säkert ha många av Herthas läsare med stort intresse tagit del av de tankar, som i tidskriftens förra nummer förts fram av dr Lydia Wahlström rörande det ämne, som upptager alla sinnen, världskriget.

Kanske ha vi trots eventuella missräkningar i fråga om oss själva och kvinnorörelsen i all anspråkslöshet klargjort för oss det historiska faktum, att det är männen, som fört dödandets och förstörelsens traditioner från släktled till släktled — kvinnorna livgivandets och uppehållsens. Och i ångest vid det fasans skådespel, som Europa i detta nu företer, ha vi måhända med dr Kaethe Schirmacher tänkt: “om kvinnorna sedan länge haft rösträtt, så skulle inte ett världskrig som detta blossat upp”. För den, som gripit efter denna tanke som ett nödankare, har det varit i någon mån hoppingivande att t. o. m. i de krigförande länderna höra kvinnor — auktoritativa sådana — protestera mot kriget och den utveckling, som leder till krig, höra dem, trots allt, under kanonernas dån och en kampanj av lögner och smädelser folken emellan tala om internationell samhörighet och frinna, att de handla i enlighet med sina ord. Den nya mening i krigets gamla meningslöshet, som dessa av mig åsyftade kvinnor draga ur den nuvarande situationen, är tanken, att kvinnorna måste kasta sina vikter i vågskålen

för att motväga tyngden av de nedärvda maskulina slagskämpeinstinkterna. I den punkten äro de eniga — trots alla nationella divergenser — liksom om förut-sättningen, åsikten att krig mellan kulturfolk är i ordets fulla bemärkelse en meningslöshet och ett brott.

Hur ställer sig nu en av Sverges mest framstående kvinnor, dr Wahlström, till krigets problem? Efter att inledningsvis ha karakteriserat krigets fruktansvärda innebörd av förstörda värden av alla slag börjar dr Wahlström sin argumentering genom att yttra, att om vi såsom ett helt folk uppställde den frågan: är staternas krig lika rättslöst och meningslöst som individernas slagsmål och mord, “så utgjorde detta endast ett hemskt bevis på att den långa fredstiden gjort oss blinda för begreppet stat”.

Enligt en ofta använd sats är statens ändamål beredandet av statsmedlemmarnas välfärd — däri inbegripen icke blott den nu levande, utan även den kommande generationen. Med denna utgångspunkt, som tar hänsyn icke blott till det fortlevande folket, den nationella kontinuiteten, utan också till den levande generationens speciella intressen, kan man näppeligen höja sig till den sublimes uppfattning av staten, som för närvarande gör sig så bred i vårt land och som skulle lämpligen kunna symboliseras av Jagannath, den kolossala indiska avgudabilden, som köres

fram på sin väldiga vagn, krossande stackars tillbedjande mänskliga varelser under hjulen.

Må dr Wahlström förlåta mig, men då hon under återopande av Marburg-teologen Herrmanns etik utvecklar sin åsikt om staten, blir bilden av hednaidolen Jagannath fullt tydlig för min själs ögon. Staten, som icke är förbjuden att taga till svärdet, att vara sin egen hämnare, som gent emot inre fiender till ordningen förfogar över polis, fängelse och fallbila och gent emot de yttre fienderna över krigsmakten. Att för dr Wahlström — och en viss hel statsrättsvetenskaplig riktning — "staten är en rättsanstalt, till för att upprätthålla friden för den stora grupp av individer som den sammanbinder med varandra", upphäver enligt min mening icke likheten med den indiske avguden, vilken obestriddligen också på sitt sätt funktionerar som en rättens uppehållare. En likhet, som blir om möjligt ännu mer accentuerad, då dr Wahlström, slagen av en plötslig erinran, uppställer frågan: "hur går det då med 'kärleken till nästan'?" och avgiver detta svar: "staten är ingen individ, — — — staten kan varken älska eller hata, staten äger blott en 'nästa' — sina egna individer, och dessa individer utföra som krigare intet brott, endast statens befallningar."

Att begreppet stat enligt dr Wahlströms definition upphäver begreppet kristlig stat torde vara oemotsägligt. Det angivna statsbegreppet med dess grundprincip, att "all rätt ytterst måste vila på tvångsmakt", är kemiskt fritt från tillsatser hämtade ur den kristna kärleksläran. Den ande, som talar, är

den gammaltestamentlige gudens, veder-gällningens, härskarornas gud, som skiftesvis överantvordade Israels barn åt filistéerna, skiftesvis förlånade dem makt att förgöra sina fiender.

Med allt erkännande av att vår stat — liksom andra stater — faktiskt icke kan anses kristen torde man dock kunna konstatera mera kristliga tendenser i den statsliga praktiken än i dr Wahlströms statsteori. Gent emot de inre fienderna har i vår stat fallbilan nästan upphört att funktionera, principen om straffets karaktär av vedergällning är förkastad, och vid sidan av straffets syfte att avskräcka från brotts begående framträder mer och mer syftet att förbättra den brottsliga individen, att bota de kriminella benägenheterna.

De yttre fienderna? Förhållandet till dem? Är det för djävt att avläsa en ur kristen kultur spirande skuld känsla i alla dessa vita, blå och gula böcker, varigenom respektive nu krigförande stater, samt och synnerligen, vilja fria sig från ansvaret för att ha anstiftat världsbranden? Härmed må vara huru som helst, men det är dock förvånande, när teologer i sina teorier tyckas uppsäga all bekantskap med kristendomen för statens räkning. Kanske undvikes faran för bristande logik lättast på detta sätt? Men det är svårt att hålla kurs mellan Scylla och Charybdis. Statskyrkan är ett faktum i vårt land.

"De som tro på Gud — — — — kunna icke suspendera sin Gudstro för världskrigets skull", säger dr Wahlström i slutet av sin artiklet och fortsätter: "därav följer nödvändigt också en visshet om mening även i det sken-

bart meningslösa". — Häremot är givetvis intet att invända. Med dessa ord avklippes den gordiska knuten.

Men det vänliga försöket att resonemangsvis försona genstörtiga sinnen med världskrigets faktum genom hänvisning till statens absoluta rätt och skyldighet att taga till svärdet och individernas plikt att på befallning kriga — och däremellan "visa välvilja mot fiendens krigande individer, så fort de komma i individuellt förhållande till varandra, d. v. s. bland de sårade på slagfälten o. s. v." —, samt naturligtvis till människonaturens allmänna ondska, torde i många fall bli resultatlöst.

Det är icke alla som kunna — med bibehållen indignation över "dubbelmoralen" i fråga om man och kvinna — av en och samma stackars individ fordra den "dubbelmoralen", att han å ena sidan såsom statens verktyg sårar och dödar, å andra sidan, i egenskap av kristen, hjälper "fienden" och gör gott.

Nej, för att finna mening i det meningslösa kunna vi icke — många av oss — följa dr Wahlström på den väg hon anvisar.

Vi vilja icke ge oss till fånga under trons lydnad i fråga om teorier, som sanktionera statens obegränsade dispositionsrätt — för krigsbruk — över mänskliga individers kroppar och själar. I och genom kvinnorörelsen ha kvinnorna för sin del sökt hävda individualitetens rätt gent emot staten, som för sina syften (som kvinnorna icke varit med om att fastställa) sökt hämma deras utvecklingsmöjligheter och beskära deras väsen. Världskriget kastar

sitt grella ljus öfver det faktum, att kulturfolkens män, världens herrar, ännu icke vunnit frihet att under alla eventualiteter få vara människor!

Även om man icke tror på katastrofteorien, så kan man tryggt påstå, att världskriget är tillräckligt katastrofartat för att ge upphov åt något mera än ändringar i kartan — och frön till nya politiska förvecklingar. Man kan profetera om nyskapande rörelser bland folken och omvärderingar av värden. Symtom fattas icke. Det är häri, som hoppet om mening i det meningslösa ligger.

ANNA KLEMAN.

Rösträttsföreningarnas centralstyrelsemöte.

Landsföreningens för kvinnans politiska rösträtt årligen återkommande generalmönstring — centralstyrelsemötet — inföll i år den 8 och 9 januari, och mötet hölls som numera vanligt är i Stockholm.

Av den redogörelse, som lämnades över föreningens verksamhet under det gångna året, framgår, att fyra nya föreningar bildats (föreningarnas antal nu i sin helhet utgörande 209, därav 22 filialer), att agitation genom broschyrer och övriga tryckalster ivrigt bedrivits och att de Bergman-Österbergiska kurserna fortgått efter samma plan som förut. Föreningens organ, Rösträtt för kvinnor, har som hittills utgått med 24 nummer om året; artikelserien räknat 12 artiklar, behandlande kvinnorösträttsfrågor.

Det som meddelats pressen av de enskilda förhandlingarna, ledda av förningens ordförande fröken Signe Bergman, är huvudsakligast en del uttalanden och resolutioner.

Till att börja med beslöt mötet att genom Jus Suffragii sända en hälsning till rösträttskvinnorna i alla länder samt ett tack till Internationella Kvinnorösträttsalliansens arbetsutskott i London och redaktionen av Jus Suffragii för det storartade sätt, på hvilket de fylla sin ömtåliga uppgift att under nuvarande svåra tider uppehålla kontakten med de olika nationerna.

Till Dansk Kvindesamfund sändes uttalande om att L. K. P. R. upptog den tanke på samarbete mellan nordens kvinnor, som framförts på det Nordiska kvinnomötet i Köpenhamn, men ansåg att bildandet av en organisation i detta syfte måste uppskjutas till lugnare tider.

Angående vår rösträttsfrågas läge under nuvarande politiska situation gjorde mötet det uttalandet, att ett förnyat framförande nu av frågan i riksdagen — den första i perioden — icke behövde ske. Skulle en förändring av den politiska situationen inträda, vore centralstyrelsen beredd att upptaga saken till förnyad prövning.

L. K. P. R:s ställning till de stora sociala frågorna hade upptagits till diskussion. Mötet stannade vid att betona som sin åsikt, att de egentliga kvinnofrågorna ingå i frågan om politisk rösträtt för kvinnor och att följaktligen L. K. P. R. liksom lokalföreningarna äga rätt och plikt att arbeta för dessa frågor.

Frågan om rusdrycksförbud under den nuvarande kristiden var likaledes under behandling, och mötet beslöt att uttala landsföreningens anslutning till de framställningar om rusdrycksförbud, gällande till dess normala förhållanden inträda, som i dessa dagar från nykterhetshåll frambäras till regering och riksdag.

Mötesdagarnas första afton var ägnad

åt ett halvskilt möte, varvid frågan om möjlighet att genom landstingens sammansättning inverka på första-kammarvalen i riktning att få denna kammarare över på kvinnorösträttsens sida diskuterades samt redogörelser lämnades av olika talare angående kvinnornas del i nödhjälpsarbetet. Den andra aftonen var samkväm med föredrag anordnat på Strand Hôtel, varvid frågan om krig och fred och kvinnornas ställning till dessa nu så aktuella problem utgjorde ämnen för anförandena.

*

Ett beslut att om förhållandena så medgiva anordna ett sommarmöte i Huskvarna hade fattats första mötesdagen. När deltagarna åtskildes efter det angenäma samkvämet på Strand Hôtel, var det således i hopp om att redan till sommaren få samlas igen.

De vid mötet närvarande styrelsemedlemmarna uppgingo till ett antal av nitto.

Brevväxling.

Ett genmäle i anledning av en kritik.

Det är inte angenämt att taga till Dorda i en sak, som berör en så intimt som ens egen nyss utkomna bok. Jag hade inte begärt plats för nedanstående, om jag inte känt det som en plikt att rentvå Karesuandobygdens folk, som, syns det mig, inblandas i Elisabeth Curtelius' recension av Raunala på ett ej grannliga sätt. Även måste jag bestyrka min sannfärdighet i en ömtålig fråga, då anmälares går till rätta med ett påstående jag gör, som, därest det ej varit sant, det varit oförlåtligt att komma med.

Då jag skrivit om "Den store pro-

feten“, har jag förutom muntliga meddelanden på platsen som ledning haft Læstadii kollega teologie doktor J. A. Englunds bok om Lars Levi Læstadius jämte Læstadii egen tidning „Ens ropandes röst“ samt församlingens kyrkoböcker. Englund säger: „vi vilja förbigå allt som berör hans levnads erotik“.

Jag har inte gjort detta utan infört episoden om hans äktenskap så, som den av vederhäftiga personer berättades Måhända är det en folkfantasi, att den blivande hustrun kom på skidor för att utkräva rätt att få en far till sitt väntade barn, det vet jag inte, men att hon hade rätt att utkräva sin rätt, det vet jag genom Karesuando vigselbok för 1827. Där står: „uttagen lysning 11 mars L. L. Læstadius med jungfrun Brita Cajsa Alstadius, vigda 1 april“. I en husförhörsbok från senare år står: dottern Eleonora född 1827, d. andra juli.

Jag har aldrig påstått, att inte Læstadius var en ädel man, men jag har visat, att han var en människa, som genom år av kamp äntligen kom till målet att bli herre över sig själv. Samtidigt blev han herre över andra i sällsynt hög grad genom tro och oerhörd viljestyrka.

För hans läras anhängare är episoden, som jag i min bok med mycket få ord berört, ej behaglig, det förstår jag. Men vill man giva en helhetsbild, om än flyktigt tecknad, då måste alla en människas sidor både goda och onda med. En anmälare får icke rubricera som ovederhäftigt tal av bygdens folk, vad församlingsböckerna uppvisa. Bygdens

folk har icke tagit miste i det väsentliga i förevarande sak, det måste här bli sagt helt öppet, kanske för första gången.

Hade anmälaren med större välvilja läst boken, så hade aldrig kyrkoherden i Karesuando tillvitats „den anstötliga repliken sid. 140“. Författaren har inte låtit honom säga den. Här har anmälaren fantiserat och använt ett bra kraftigt ord för en oskyldig ordlek.

Den utan tvivel största kännaren av den læstadianska rörelsen är, skulle jag tro, biskopen i Luleå stift. Han har tagit del av Raunala, innan manuskriptet lämnades till trycket, och ej ansett sig behöva göra anmärkning på felaktiga psykologiska slutsatser angående den læstadianska lärans yttringar. Det skarpaste min bok innehåller om densamma är en avskrift ur en ämbetsberättelse, avlåten av en föregående prästman i församlingen. Den läses i en av kyrkans visitationsböcker.

Anmälaren är norrländska. Jag är sörländska, ehuru också jag bott i Norrbotten och rätt väl lärt känna folklynet, och ser ej med turistögon utan med förståelse och innerlig medkänsla på Raunalafolkets liv. Jag önskade varmt, att det folk, som lever i viddernas land, skulle få en vidare syn i andliga ting, detta har jag framhållit med risk att stöta en del av lärans anhängare för huvudet. Anmälaren hade rätt att, om samvetet så bjöd, skriva en amper kritik men ej att låta den utgå över någon annan än författaren.

JULIA SVEDELIUS.

Notiser från bokvärlden.

En resa i familjevagn år 1842. Marie-Louise af Forsells dagboksanteckningar utgifna af *Syster Hejken-skjöld*. Albert Bonniers förlag.

En alltigenom smälustig och rolig liten bok. I gladare och trevligare sällskap kan man inte gärna göra resan genom det dyra fosterlandet. Ja så fort

går det, att knappt har man vid det i Bergslagen belägna herresätet Yxes slottsliknande trappa satt sig i den stora "reskojan" med Köpenhamn som mål, förrän man är hemma igen, medförande som minne av färden idel goda intryck, instuvade i vagnslådorna bland de från Kongens By helt ogenerat insmugglade galanterivarorna.

Så är hon, som är vår ledsagarinna på resan, ingen vanlig 30-talsmamsell. Nej, fast hon hörde till tidevarvet är sentimentalitet inte hennes sak. Med sprudlande gott humör och en skalk i ögat ser den nittonåriga på allting, smått gycklande behandlar hon vänner och anförvanter, som gästas under vägen, särskilt dem av det starkare könet, likasåväl som reskamraterna: "lilla pappa den söta otålighets-gubben" (annars överdirektören vid General-lantmäterikontoret, översten m. m.), den hulda modern och hennes här och där uppdykande f. d. kurtisörer, kusin Carl, den bålde körsvennen på bocken, vilkens skickliga händer lotsa familjevagnen genom alla farligheter, den yngre, något ettriga syster Emma och inte minst sig själv, dygdädla fröken Marie Louise af Forsell.

Till och med tidens berömdheter ser hon genom sina egna glasögon, och de äro ej förstörande. Tegnér, som påhälsas på sitt Östrabo, gör ett övervägande melankoliskt intryck, och honom glider hon med en påfallande brådska helt lätt förbi. Mindre förbehållsamt behandlar hon hans danska diktarbröder, Oehenschläger och Andersen, som hon råkar få se på teatern i Köpenhamn: "Den förstnämnde såg ut som en hederlig stockholmsk slaktare, så grov, fet och själlös syntes han mig, och den andre, som jag i dag mötte på gatan, var lång, skranglig och utan hållning och liknade

i mitt tycke en skomakare. Det svarta tovigga håret lät mig dock av hans utseende ana något genialiskt, men besynnerligt är det att snillet skall taga sig plats i sådana kroppar!"

Att med ett temperament som vår unga resenärs ej stor plats skall lämnas i dagboken åt känslofulla naturbetraktelser förstår man så väl. Kanske kom det sig av att hon "åkt baklänges genom Sverige och endast fått se allt från en sida". Ty inte saknade hon allt sinne för det pittoreska. "Kors", kan hon utropa, "vad vårt Fädernesland är besätt med små vackra landskyrkor och små trevliga prästgårdar sen! De roa mig bra mycket att se, i synnerhet under det spökeri som f. n. råder i mitt huvud att jag skall bli Prostinna."

Utän att det goda humöret någonsin sviker går så resan tur och retur Bergslagen—Skåne—Köpenhamn, tills reskojan, som sagt, med en glad sväng stannar vid Yxe slottstrappa igen och man är hemma. Inte ett ögonblick faller berättelsen ur tonen, bättre kunde den inte vara gjord. Likväl tvivlar man inte ett ögonblick på att den är genuin. Därför borgar det äkta i stil och gemt samt de bilagda dokumenten, bl. a. de av utgivarinnan med ovanlig omsorgsfullhet utarbetade bihangen av reskartor, släkttavlor, anteckningar och namnregister och inte minst en vacker samling familjeporträtt och herrgårdsvyer. Men först och främst bilden av dagboksskriverinnan själv! Ja, just så måste hon sett ut, med en liten skälmsk och spjuveraktig min på det täcka unga ansiktet, i uringat snibbliv med ett hjärta i halsgropen och en skär ros på bröstet, nittonåringen från 1840-talet, i vars sällskap man fått göra den trevliga resan i familjevagn. L. D—N.

Toalettmedel.

En frisk hud är det pålitligaste skyddet mot angrepp af smittoämnen. På grund af Salubrins giffrihet och uppfriskande inverkan å hudsystemet och cellbildningen användes det i allt större utsträckning såsom toalettmiddel till vård af hud och hår samt renhållning af munhålan. För sistnämnda ändamål användes Salubrin A, starkt utspädt.

Ledig annonsplats!

Ledig annonsplats!

BILDADE damer och herrar erhålla mycket god hel- och måltidsinackordering. Även extra matgäster mottages. Möbl. o. omöbl. rum för längre eller kortare tid. Obs.! Gott bord. Piano.

Eriksonska Pensionatet

Drottningat. 83, 2 tr.

Husqvarna

Symaskiner

äro helt och hållet tillverkade inom landet, kunna i aiseende på konstruktion, hållbarhet samt lätt och tyst gång icke blott mäta sig med utan öfverträffa äfven de bästa utländska samt äro oomtvistligen billiga i förhållande till sin kvalitet.

OBS!

Förmånliga
afbetalningsvillkor.

Brunnskurer i hemmen.

RADELIIUM

Undertecknad, som under flera år i lämpliga fall, särskildt vid allmän svaghet, nervositet och sömnlöshet föreskrifvit drickandet af radioaktivt vatten, framställt ur Aktiebolaget Radioaktiva Vatten, Stockholm, Radeliumelement och Radeliumaktivatorer, har därvid ansett sig kunna konstatera, att ifrågavarande vatten haft en sakta men säkert fortskridande, välgörande inverkan på dylika åkommor. Under kuren har därjämte framgått, hvilket jag förut haft tillfälle framhålla, att det angifna radioaktiva vattnet har en påtaglig reglerande inverkan på matsmältningsorganens funktioner.

Sundsvall den 4 april 1914.

C. O. Elfström, Förste Stadsläkare.

Under 4 års tid har jag i min praktik vid fall af äkta gikt och reumatiska åkommor ordinerat drickskurer med starkt radioaktivt vatten från Aktiebolaget Radioaktiva Radeliumelement. Resultatet har alltid varit godt, i många fall öfver all förväntan. Af vikt är att träffa för individen lämplig dosering och att därefter icke i förtid afbryta kuren.

Eskilstuna den 15 Maj 1914.

Sigurd Blom, Stads-distriktsläkare.

AKTIEBOLAGET RADIOAKTIVA VATTEN

Riks 38 13 Brunkebergstorg II, Stockholm Allm 163 90

Ledig annonsplats!

Ledig annonsplats!

HERTHA

Tidskrift för den svenska kvinnorörelsen, utgiven av **Fredrika-Bremer-Förbundet**.

Redaktör: **Ellen Kleman**.

Förbundsmedlemmar erhålla tidskriften till ett pris av kr. 3.50 varvid prenumeration sker direkt genom **Fredrika-Bremer-Förbundets byrå**, 48 Klarabergsgatan, Stockholm. **Icke-förbundsmedlemmar** prenumerera å närmaste postanstalt eller i bokhandel. Pris för postupplaga: $\frac{1}{2}$ år kr. 5.—; $\frac{1}{2}$ år kr. 2.75. — Lösnummer 35 öre. **Redaktion och expedition**: 48 Klarabergsgatan II, Stockholm. **Redaktionstid**: måndagar, onsdagar och fredagar kl. 1—3. Allm. T. 48 50, Riks 27 62. **Expeditionen**: kl. II—4 varje söckendag. Allm. T. 48 16, Riks 27 62.

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDETS

==== BYRÅ ====

48 KLARABERGSGATAN 48

Rikstel. 27 62. Allm. tel. 48 16. Upplysningsbyrån Allm. tel. 48 50. Öppen: 11—4.

Upplysningar lämnas kostnadsfritt rörande kvinnliga arbetsområden, utbildningskurser, löneförhållanden m. m. För utredningar avgift enligt överenskommelse.

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDETS

SJUKSKÖTERSKEBYRÅ

25 TUNNELGATAN 25

Rikstelefon 68 98

Tel.-adr.: Sköterskebyrån.

Allm. telefon 82 11

Byrån mottager sjukbud hela dagen: pr telefon även nattetid.

Föreståndarinnan träffas säkrast $\frac{1}{2}$ 2— $\frac{1}{2}$ 4.

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDETS SJUKKASSA

för bildade självförsörjande kvinnor.

Expeditionen: *Klarabergsgatan 48 II.*

Öppen tisdagar och fredagar kl. $\frac{1}{2}$ 11— $\frac{1}{2}$ 1.

Innehåll:

Fredrika Bremers världsfredsförbund. I. Av *Ellen Kleman.*

Lärarelönenämndens betänkande. Avlöningsprinciper. I. Av *Adèle Philipson.*

Glimtar utifrån.

"Mening i det meningslösa?" Av *Anna Kleman.*

Rösträttsföreningarnas centralstyrelsemöte.

Brevväxling: Genmäle med anledning av en kritik. Av *Julia Svedelius.*

Notiser från bokvärlden.